

ATATÜRK'E MEKTUPLAR

MEHMET ÖNDER

SUNUŞ

Atatürk kendisine gönderilen özel mektuplar arasında, belge niteliğinde önemli olanları varsa, bunları bizzat kendi kasasında saklar, bunun dışında kalan mektuplar, yaverleri, Cumhurbaşkanı olduktan sonra da Kâtib-i Umumi (Genel Sekreter) ler ve Özel Kalem Müdürleri tarafından dosyalara yerleştirilirdi.

Çankaya köşkünde Atatürk dönemine ait evrak ve Atatürk'e gönderilen mektuplar, Atatürk'ün ölümünden çok sonra, sistemli olarak tasnif edilerek bir Atatürk Arşivi kuruldu. Böylelikle Atatürk'e gönderilen mektuplara birer dosya ve sayı numarası verilerek dolaplara yerleştirilmiş oldu.

Atatürk'ün Millî Mücadeleyi başlatmak üzere Anadoluya geçtikten sonraki yıllara ait belgeleri içine alan bu arşivin özel mektuplar bölümü, gerçekten araştırılmağa değer. Atatürk'ün yakınlarının veya vatandaşların gönderdiği bu mektupların yanında bir de yurt dışından gönderilenleri bulunmaktadır. Bunlar çok önemli. Atatürk yurt dışında nasıl tanınıyor, nasıl biliniyordu? Dünyanın en uzak ülkelerinden gelen bu mektupları, Atatürk'ün evrensel kişiliğini aydınlatmak yönünden yayımlamak lâzım. Biz bu araştırmamızda bu önemli görevi kısmen de olsa yerine getirmeğe, en azından mektuplara dikkatleri çekmeye çalışacağız. Verdiğimiz mektup örneklerinde, ifade özelliklerine hiç dokunmuyoruz. Yurt dışından gelen mektupların tercümelemleri zamanında yapıldığı ve asıllarına iliştilirdiği için biz tercümelemleri aynen aktarmakla yetiniyoruz.

Bir hizmeti yerine getirmeye çalışmışsak kendimizi mutlu sayarız..

*

Annesinden Atatürk'e bir mektup

Atatürk'e gönderilen mektuplardan ilk örneği özellikle annesi Zübeyde Hanımdan vermeye çalıştık ve Çankaya Cumhurbaşkanlığı Köşkü Atatürk Arşivindeki araştırmalarımızda annesinden Atatürk'e mühürlenerek gönderilmiş küçük bir pusula bulduk. Oysa Atatürk, annesinden

ayrı Şam'da, Trablusgarp'ta, Çanakkale'de ayrıca 16.cı Kolordu Komutanı olarak Doğu cephesinde, Yıldırım Orduları Grubu Komutanıyken Suriye'de askerlik görevini yaparken sürekli annesini kollamış, ihtiyaçlarını bulunduğu yerden karşılamıştı. Zübeyde Hanım'a gelince o da Balkan Harbinden sonra, Selanik'in Yunanlıların eline geçmesiyle İstanbul'a gelmiş, kızı Makbule (Atadan) ile birlikte Şişli'deki evde oturmuştu. Oğlunu çok seven, savaşlar sırasında gözüne uyku girmeyen, her an acı haber alacağı endişesiyle yüreği yanan bu "gözü yaşlı-bağrı taşlı" asker annesi, Atatürk Anadolu'ya geçtikten sonra büsbütün huzursuz olmuştu. Bir keresinde Atatürk, yaverini tek başına İstanbul'a göndermişti. Anadolu'ya geçmeden önce zaman zaman yaveri ile birlikte İstanbul'a gelir, annesini ziyaret ederdi. Zübeyde Hanım bu kez yaveri yalnız başına görür görmez, oğlunun idam edildiği hükmüne vararak düşüp bayılmış, olaydan sonra sağ omuzuna kısmi bir felç gelmiş, uzun süre tedavi görmüştü.

Zübeyde Hanım için çileli günler yeniden başladı. Atatürk Anadolu'da kurtuluş bayrağını açmış, cephelelerde kanlı savaşlar veriyordu. İkinci İnönü Savaşının zaferle sonuçlandığı günlerde oğluna elden bir mektup gönderdi. Daha doğrusu bu bir mektup değil küçük bir pusulaydı. İmza yerinde, üzerinde (Zübeyde) yazılı zarif bir mühür baskısı vardı. Pusulada şunlar yazılıydı:

(Mektup: 1)

İstanbul: 3 Nisan 1337 (1921)

Sevgili Oğlum,

Bana şimdiye kadar pek iyi hizmetlerinden memnun olduğum bizim Şakir'in amcazadesi yukarda künyesi muharrer Şevket efendiye lâzım gelen muavenet hususunda icap edenlere emir ve himayenizin esirgenmemesini arzu ve bu suretle memnun kalacağım evladım.

Valideniz

(Mühür)

Zübeyde Hanım'ın, mektubunda (bizim Şakir) dediği, herhalde Atatürk'ün Sofya'da Ataşemiliter iken tanıdığı ve ailecek dostluk kurduğu iş adamı Şakir (Zümre) olmalıydı. Şakir Zümre, ailesiyle birlikte Milli Mücadele'den önce İstanbul'a göçmüş ve ticaret hayatına atılmıştı.

Atatürk annesini, Büyük Taarruzdan ancak iki ay önce, 16 Haziran 1922 de gizlice İstanbul'dan Adapazarına kaçırılmış, oradan da Ankara'ya getirmişti. Ne var ki Zübeyde Hanım, Büyük Zafer'den sonra, doktorların tavsiyesi ile gönderildiği İzmir'de 15 Ocak 1923 günü vefat etmişti.

Fransız Romancı Pierre Loti'nin Ölüm Döşeginde Atatürk'e Yazdığı Mektup

Türk dostu, tanınmış Fransız yazar ve romancı Pierre Loti, 71 yaşında Fransa'da Rochefort şehrinde köşesine çekilmişti. Birkaç kez Türkiye'ye gelerek aylarca İstanbul'da oturan, burada ilk aşkı (Aziyade) yi romanlaştıran Pierre Loti, Türkiye'yi ve Türkleri öven yazıları ile memleketimizde çok sevilmişti. 1913 yılında Paris'te yayınladığı (La Turquie Agonisante-Can Çekişen Türkiye) adlı eseriyle de Batı'da Türkiyenin savunucusu olmuş, bundan sonra da Türkiye lehindeki yazılarını sürdürmüştü.

Atatürk'ün Millî Mücadele'yi başlatmak üzere Anadolu'ya geçtiğini, Anadolu'da millî bir hükümetin kurulduğunu, Atatürk'ün önderliğinde istilâcı Yunanlılara karşı Türk milletinin topyekün direnişe geçtiğini gazetelerden öğrenen Pierre Loti, sevinç içindeydi. Bir süre sonra Fransız gazeteleri Türklerin 1 Nisan 1921 de Eskişehir yakınlarındaki İnönüde Yunanlılara ciddî bir darbe indirdiklerini yazmıştı. İkinci İnönü Savaşları olarak Millî Mücadele Tarihine geçen bu zaferden sonra Pierre Loti, 18 Mayıs 1921 günü, Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa'ya uzun bir mektup yazmış ve Mustafa Kemal Paşa'nın şahsında büyük bir sevgiyle bağlı olduğu Türk Milletini kutlamıştı. Mektup, Atatürk'ün eline ancak 12 Temmuz 1921 günü geçmiş, hemen o gün Fransızca olarak Türkçesini verdiğimiz şu cevabı yazmıştı¹:

¹ Mektubun aslı Dışişleri Bakanlığı Arşivindedir. Bakınız: Bilâl N. Şimşir, Atatürk ile Yazışmalar, s: 126-Ankara, 1981

(Mektup : 2)

*Ankara: 12 Temmuz 1921**Aziz Mösyö Pierre Loti,*

Şimdi aldığım 18 Mayıs 1921 günlü nazik mektubunuza pek duygulanmış olarak sonsuz teşekkür eder ve bütün yurttaşlarım gibi kişiliğimize karşı beslediğim saygı, sevgi ve hayranlık duygularımın içtenliğine ve derinliğine inanmanızı rica ederim.

Rahatsızlığınızı öğrenince pek üzuldüm ve tam iyileşmeniz haberini sabırsızlıkla bekliyorum.

Bu fırsattan yararlanarak tarihimizin en karanlık günlerinde, yenilgi ve iftiranın bizi ebediyen yokedecek gibi görüldüğü bir zamanda bize güvenini bir an bile yitirmemiş olan dostu beslediğimiz ebedi minnettarlığın teminatını, talihî Türk Milletine yeniden gülümsemeye başladığı şu sırada yenilemekten pek mutluluk duyuyordum.

Size âcil sıfalar dileyerek derin bağlılığıma inanmanızı rica ederim.

*Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi**Mustafa Kemal*

Atatürk mektubu, Konya Yetimler Yurdu'nda şehit çocuklarının dokudukları bir seccade ile birlikte, Pierre Loti'ye verilmek üzere, Millî Hükümet'in Paris Mümessili Ferid (Tek) Bey'e göndermişti. Ferid Bey, mektubu ve seccadeyi aldıktan sonra eşi Müfide Ferid Hanım ve iki memuru (biri H. Ragıp Baydur), Rochefort'a göndermiş, Pièrre Loti'ye Atatürk'ün mektubunu ve armağanını elden teslim etmişti. Ne var ki, o günlerde Pierre Loti çok hastadır. Müfide Ferid Hanım'ın ziyaretinden ve Atatürk'ün mektubundan çok duygulanmış, hele Türk şehit çocuklarının dokuduğu halı gözlerini yaşartmıştır. Birkaç gün sonra, 12 Ocak 1922 günü özel sekreteri M.G.N. Jean Berger adıyla Atatürk'e şu cevabî mektubu yazdırmıştı²:

² Aynı eser, s: 170

(Mektup: 3)

*Rocheport: 12. 1. 1922**Mareşal Hazretleri,*

Mösyö Pierre Loti el yazınızla mektubunuzu ve babaları kutsal davanız uğruna şehit düşen yetimlerin gözyaşları arasında dokudukları halıyı, yüce kişiliğiniz adına gelen Ankara Hükümetinin bayan elçisi Müfide Ferid ve heyeti ile birlikte kabul etmekle pek duygulandı. Göz yaşartıcı bu yüksek iltifata nasıl teşekkür edeceğini bilemiyor. Hiç olmazsa bu teşekkürlerini kendi elleriyle yazmalıydı. Ne yazık ki bu sevinçten de mahrumdur. Şu dakikalarda çok hastadır. Sevgili vatanımız lehinde verdiği mücadelelerden, Yunan sempatzanı güya hristiyan Avrupanın istihzalarından çok yıpranmış ve üzülmüştür. Bu yüzden mazur görmenizi rica etmektedir. Fakat Türk Milletinin kesintisiz azimli dostluğu onu teselli etmektedir. Size ve şahsınızda Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerine en samimi minnet ve şükranlarını sunuyorlar. Bunu size iletmekle şerefli bir hizmeti yapmış olacağım Mareşal Hazretleri.

*G. N. Jean**Berger*

Pierre Loti'nin sekreterine yazdırdığı bu mektup, Paris Elçiliğimiz aracılığı ile Atatürk'e ulaşmıştı. Ne var ki giderek hastalığı artan Pierre Loti, bir süre sonra doktorların tavsiyesi ile İspanya sınırına yakın Hendaye kasabasında bir hastahaneye yatırılmış, 1923 yılında da bu kasabada ölmüştür.

Fransız Gazeteci Madam Gaulis'in Atatürk'e Mektubu

Milli Mücadele yıllarında, yazdıkları kitaplar ve makalelerle Fransa'da Türkiye'yi ve Türk tezini savunan Türk dostu üç yazar vardır: Pierre Loti, Claude Farrère ve Madam Gaulis. Bunlardan Pierre Loti, Türkiye'yi ikinci vatani saymakta, Claude Farrère, Türklere hayranlığını açıkça söyleyerek: "Neden mi Türklere dostuyum? Çok basit. Barışı seviyorum da ondan.. Ben, tanıdıklarımın içinde Türk halkından ziyade saygı ve sevgiye lâyığını görmedim. Fransız olmasaydım, Ankara'da dostum Mustafa Kemal Paşanın yanında Yunanistan'a karşı, İngiltereye karşı, aşağı yukarı bütün Avrupaya karşı ne büyük bir şevkle dövüşürdüm" demektedir¹.

¹ Claude Farrère'in L'Extraordinaire Aventure adlı 1921 de Paris'te yayınlanan kitabının önsözünde.

Madam Berthe-Georges Gaulis'e gelince, o, Kurtuluş Savaşı yıllarında Türkiye'de günlerce kalmış, Türk cephelerini gezerek Fransadaki gazetele- re lehimizde yazılar göndermiş, gözü pek, cesur bir gazetecidir. Fransızla- ra karşı, Türk Millî Mücadelesinin haklılığını dizi makaleler ve kitaplarla savunmuştur. Atatürk'ü de çok yakından tanıyan Madam Gaulis, Ona sık sık mektuplar yazarak Türklere karşı Avrupanın göttüğü politikayı, bu ko- nodaki düşüncelerini açık açık bildirmiştir. Bir örnek olmak üzere, bir ke- resinde Türkiye'den ayrılırken, Onun 3 Ocak 1922 de Adana'dan Atatürke gönderdiği Fransızca uzun mektubundan Türkçeleştirilmiş bazı bölümlerini aktaralım²:

(Mektup: 4)

Adana: 3 Ocak 1922

Mareşal Hazretleri,

Son Anadolu gezimde, sizden gördüğüm iyi kabulün, görüşmelerimizin, bana gösterilen yakınlık ve itimadın hatıralarını birlikte götürmek üzere, yarın Anado- lu'dan ayrılıyorum. Ne kadar duyulduğumu arz edemem.

Burada, Fransız heyetini buldum. Yarın Albay Cettelat ile birlikte Beyrut'a hareket ediyorum. Oradan Fransa'ya gidecek olan ilk gemiye bineceğim. Paris'te be- ni sabırsızlıkla bekliyorlar. Buradan götüreceğim bilgilere her yerde büyük önem ve- rileceğini biliyorum. Fransız heyeti tam bir anlaşma ve dostluk içinde Türk arka- daşlarıyla birlikte çalışmaktadır. Dünyada bundan daha iyi anlaşmak ve uyusmak imkânı yoktur.

Burada rastladığım yetkili bir asker, Fransız kurmaylarında genellikle mevcut fikir ve kanaata göre, bugün, Yunan cephesine karşı hemen bir taarruz yapmanın doğru olmayacağını söylüyor. Yunan ordusu, manen bozulmakta ve yavaş yavaş parçalanmaktadır. İhtimal ki yakında beklediğiniz fırsatı elde edeceksiniz. Bugün yapacağınız bir taarruz hem bu çözülmeyi durduracak ve hem de düşmanınızı, teh- likeye karşı koymak için, iç mücadeleleri unutmağa yönetecektir. Atina'da durum pek kötüdür.

İngiltere'nin barış isteğine dair izlenimlerim pek kuvvetlidir. Hatta, önceki ba- zı belirteleri bilmekteyim. Sanıyorum ki, son demeciniz büyük etki yapmıştır. Ben

² Bu mektup, Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığınca yayınlanan Atatürk Haftası Armağanı-10 Kasım 1974 adlı kitaba da alınmıştır. Ankara 1974, s: 45-47

inanyorum ki, İngiltere her yandan üzerinize yöneltilen saldırıları durdurabileceğinizi anladığı gün, görüşmelere girişecektir.

Avrupadaki şahsi nüfuzunuz günden güne artmaktadır. Daima iddia ettiğim üzere, bu nüfuzunuz, şahsınıza dayanacak olan gelecek barışın en önemli etkeni olacaktır.

Diyebilirim ki kaçınılmaz zorluklara rağmen herşey yolundadır. Paris'te edineceğim fikirleri de derhal arz edeceğim. Düşüncelerimi savunmak için Londraya gideceğimi de umuyorum. İlk duygularımı burada arz ederken, size ve sizinkilere karşı beslediğim sevgi ve bağlılığın ne kadar derin, ne kadar kuvvetli olduğunu tekrar etmek isterim. Bu vesile ile Mareşal hazretleri, gerçek bağlılığımıza ait duygularımıza güvenmenizi ve bu duygularımızın çevrenizdeki kimselere de yansıtulmasını rica ederim.

Berthe Georges Gaulis

(Çankaya Köşkü-Atatürk Arşivi, D: 38-F: 3)

Atatürk mektubu almış ve o günler Dışişleri Bakanı bulunan Yusuf Kemal (Tengirşenk)e havale ederek: "Heyet-i Vekile'de okunup iadesi" notunu düşmüştür.

Madam Gaulis, bundan sonra da Atatürk'e dost mektuplarını göndermeğe devam etmiştir.

(Bulgar Generali Boyaciyef'in Atatürk'e Mektubu)

General Kleman Boyaciyef, 1914 yılında Bulgaristanın Millî Savunma Bakanıdır. O günlerde, Türkiye ile Bulgaristan arasında bir askerî antlaşma yapmak üzere Sofya'ya gelen Türk heyetinde Yarbay Mustafa Kemal (Atatürk) de bulunmaktadır. O günlerde Sofya ve Belgrad ataşemiliterliği görevini tamamlamış ve İstanbula dönmüştür. Sofyadaki toplantıda, General Boyaciyef, genç Türk subayı Mustafa Kemal'i tanımış, dostluğunu kazanmıştır. Bir zaman sonra, General Boyaciyef siyasi düşüncelerinden dolayı yüce Divana verilmiş, o da siyasî mülteci olarak Avusturya'ya sığınmıştır. Büyük Zafer'den önce, 15 Mart 1922 de, Viyana yakınındaki Baden'den Atatürk'e gönderdiği şu mektubu okuyalım:

(Mektup: 5)

Baden: 15 Mart 1922

Ankara'da Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine Ekselans,

1914 yılında, Yunanlılara karşı Türkiye ile Bulgaristan arasında bir askeri antlaşma yapmak üzere Sofya'ya geldiğiniz zaman, siyasî ve askerî bakımdan pek önemli olan ve o anda aramızda doğan dostluğu ümit ederim ki hatırlarsınız.

O vakit bendeniz Harbiye Nazırı bulunuyordum. Siz ve Bulgar Genel Kurmay Başkanı sözleşmenin metnini düzenlemekle meşgul bulunuyordunuz. Hatta, bazı noktalarda sizinle Genel Kurmay Başkanı arasında çıkan anlaşmazlığı gidermek için birçok defalar görüşmelerinize katılmak fırsatını bulmuştum. Hatırlıyorum ki, muhtelif tasarımlarda yüksek şahsınızı tutuyordum. Zira, askerî teknikteki bilginiz ve tam dehanız sayesinde, kitalarımızın ortak harekâtı için gereken prensipleri Ekselansınız daha iyi takdir buyuruyordunuz. Size verilen vazifeleri başarı ile bitirerek İstanbula hareketiniz sırasında yüksek şahsınıza gönderdiğim bir mektupla, hakkınızda en iyi dileklerimi ulaştırmakla birlikte, vatanınızın gelecekteki kaderinde parlak bir yer tutmanız ümidimi de açıklamıştım.

Bütün dünyanın gözlerinin Ekselânslarına yöneldiği ve bütün İslâm dünyası, pek büyük ve hayret verici olan kahramanca mücadelelerinizi kutladığı ve takdir ettiği bu sırada, dileklerimin gerçekleştiğini görmekle pekçok sevindim ve heyecanlandım. Başarılarınızdan dolayı Ekselansınızı candan kutlarım ve kutsal davanızda kesin sonucu almanız, düşmanlarınızı yok etmeniz yolunda Ulu Tanrı'nın yardımcı olmasını bir defa daha dilemekteyim. Bu zafer dakikası muhakkak gelecek ve beklediğimizden daha çabuk erişecektir.

Bu bakımdan size yararlı olabilmekle ne kadar mutlu olacağımı ve ortak düşmanımızın gelecekteki yenilgisinde hazır bulunmayı ne kadar istediğimi belki düşünemez ve anlayamazsınız. Siyasi inançlarımdan dolayı, hükümetim tarafından, hakkımda yüce divan önünde takibat yapılmakta bulunulduğundan Avusturya'da Baden şehrine sığınmak zorunda kaldım. Siyasi olayları burada izliyorum. Elde edeceğiniz başarılar sayesinde zulüm görmüş bütün milletlerin zorla alınmış haklarının geri verileceği zamanın geleceğini ümit ediyorum. Galibiyet tacıyla taçlanacak olan kahraman ordunuz, böylece yalnız vatanınıza değil, ortak düşmanlarımızın her gün artan zulümleri altında inlemekte olan bütün Doğu'ya, barış ve kurtuluş nimetlerini geri vermiş ve temin etmiş olacaktır.

Samimi selâmlarımı ve pek derin saygılarımı kabul buyurunuz Ekselans.

General Kleman Boyacıyef

(Çankaya Köşkü - Atatürk Arşivi, D: 18-F: 86/1)

Bulgar Generaline, samimî duyguları ve iyi dilekleri için teşekkür edildi.

İstanbul'a Bekleyiş

30 Ağustos Zaferi ve İzmir'in kurtuluşundan sonra gözler İstanbul'daydı. İstanbul'un umut dolu gözleri de Başkomutan Gazi Mustafa Kemal Paşa'da..

İstanbul işgal ordularından ne zaman temizlenecek, gelenler, geldikleri gibi ne zaman gideceklerdi.

O günlerde Çankaya'ya gönderilen mektupların çoğu, hem büyük zaferi kutluyor, hem de İstanbul'un bir an önce kurtuluşunu diliyorlardı. Bir mektup da "Şehit Faik Paşa'nın zevcesi" imzası ile gönderilmişti. Şöyle başlıyordu:

(Mektup : 6)

İstanbul : 7.10.1338

Paşa Hazretleri,

Dünkü ve evvelki günün zafer şenlikleri içinde meserret gözyaşlarımla efendimizi tebrik eder, umum milletimizle birlikte daima uzun ömürle muammer olmanızı Cenâb-ı Haktan temenni ederiz. İnşallah yakın vakitte, Büyük Kumandanımızı İstanbulun büyük caddelerinden geçerken fevkalâde alkışlarla karşılayacağız. Çünkü sayenizde yeniden dünyaya çıktık. Yine sayelerinizde o şanlı askerlerimiz, şerefli kumandanlarımız kusursuz vazifelerini yapmış, vatanı kurtarmışlardır. Şehit Faik Paşa zevcesi-îmza

(Çankaya Köşkü, Atatürk Arşivii, D. 86-F: 1-217)

¹ Bu mektup, Genelkurmay Başkanlığı'nın yayımlandığı Atatürk Haftası Armağanı-10 Kasım 1974 adlı kitapta da yayımlanmıştır, s: 49

Viyana'dan Bir Zafer Marşı

Bu ve buna benzer mektuplar arasında yabancılardan da gelen tebrik mektupları var. Atatürk, esir ve mazlum milletlere bir örnek, bir öncü ve umut olmuştu. Hint Müslümanlarından, Afrika ülkelerinden gelen mektuplar sayısızdı. Bir mektup ta Avusturya'dan Leopoldine König adlı Viyanalı müzik öğretmeni genç bir kızdan geliyordu. Üstelik bu mektuba Atatürk için yazılıp bestelenmiş bir marş da eklenmişti. Mektubun Türkçesi şöyleydi 1:

(Mektup: 7)

*Türk Milletinin Şanlı Kurtuluşuna**Ekselans,*

Bendeniz Büyük Savaşın dehşetleri içinde bulunmuş bir subay kızayım. Bütün dünyanın düşman kesildiği biz Avusturyalılar, uçurumun kenarında bulunuyoruz. Mutsuz ülkemiz daha uzun süre, daha iyi zamanları beklemek zorunda kalacaktır. Buna karşılık Türkiye yeniden doğuşunun borçlu bulunduğu bir adama sahip olmak mutluluğunu elde etmiştir.

Türk Zaferi, güçlü elinizle yaratılan bu şanlı kurtuluş, adaleti seven herkesi içten sevinçlere kavuşturmuştur. Bendeniz de yüksek yönetiminiz altında Türk milletinin kazandığı bu şanlı zafer hakkındaki sevinç ve duygularımı bestelediğim marşı Ekselanslarınıza sunmakla belirtmek istiyorum.

Ekselanslarınızın bu marştan bir zevk duymalarının benim için bir onur olacağını arz ile, ve büyük bir bağlılıkla, bir imzanızın bağışlanmasını rica ederim. En içten saygılar.

*Viyana 9.12.1922**Leopoldine König**Wien, XIII, Stainbauergasse 25.D. Desterr*

¹ Bu mektup ve cevap örnekleri için bakınız: Yavuz Donat, Çankaya'da bir mektup, 24 Ocak 1981 tarihli Tercüman Gazetesi. Mektup ve notalar için öğretmen M. Rauf İnan'ın özel arşivi.

Marşın Güftesi Şöyledir:
Mustafa Kemal Paşa
Çarptı şiddetle, çarptı şiddetle!
Dağıttı düşman sürülerini, sürülerini.
O'nu Tanrı göndermişti;
Savaşı kazanmak için.
Güzel yurduna barış getirmek için..
Zalimdi, hırslı haindi düşman.
Haindi düşman...
Güçlüydü Kemal Paşa,
Yendi Yunanı, yendi Yunanı...
Kemal Paşa çok güçlüydü,
Hemen yendi düşmanı,
Acılar döndü sonsuz sevince...
Durmayın hemen bir defne çelengi sarın.
O yüce insanın başına.
O tüm yaşamını attı tehlikeye;
İslâm dünyası için...
Gür seslerle bağırın!
Gönüllerden seviçlerle!
Tanrı'nın O'na sonsuz mutluluklar
Vermesini dileyin siz...

Marşın bestesi nota olarak eklenen bu içli mektuba, 29 Aralık 1922 tarihli bir mektupla Atatürk şu cevabı vermişti:

Matmazel,

Ankara, 29.12.1922

Hassas ve rakik bir ruhun ifade-i âlâmı olan mektubunuzu ve milletimizin kazandığı zaferi terennüm eden marşınızı aldım. Çok teşekkür ederim. Adalet geç olsa bile, mutlaka bir gün tecelli edecektir. Bu kudreti, fâtıranın değişmez bir kanunudur. Binaenaleyh, sevgili vatanınızın halihazırını sizi müteessir etmesin. En ya-

Dem ruhmreichen Retter
der Türkischen Nation.

A	157-3
D	80
F	1-876

Eszellenz!

CUMHURBAŞKANLIĞI ARŞIVI	
Var No. :	
Dos. No. :	
Res. Kağıt No. :	1735

Ich bin die Tochter eines Officiers, welcher die
Schicksale des Weltkrieges mitgemacht hat. Wir Österrei-
cher befinden uns, von aller Welt misachtet, am Rande
des Abgrundes: unser unglückliches Land wird wahr-
scheinlich noch sehr lange auf schönere Zeiten warten
müssen. Das Osmanische Reich hingegen hat das Glück,
einen Mann zu besitzen, dem es seine Wiedergeburt ver-
dankt. Der Osmanische Sieg, diese glückliche Rettung
durch Ihre mächtige Hand, hat jedem Gerechtigkeits-
liebenden Menschen mit junger Freude erfüllt. Ich erlaube
mir auch meine Freude über den ruhmreichen Erfolg
des Türkischen Volkes unter Ihrer erhabenen Führung
dadurch zum Ausdruck zu bringen, daß ich meine Bewun-
derung durch diesen von mir komponierten und mit
Tast versehenen Marsch Eurer Eszellenz ehrenbehaftet dar-
bringe. Es wird mir zur großen Ehre gereichen, wenn Ihre
Eszellenz denselben gut finden und Vergnügen daran fin-
den würden.

Mit der untertänigsten Bitte um ein Autograph
eurer Eszellenz

Wien, 9. III. 1922

Respektvollst
Leopoldine König

Leopoldine König

W. K. Steinhilberstrasse 25, D. -Dester

اتقى
۲۸/۱۴/۲۹

A	V-3
D	80
F	1-693

حساب و قیمة بر وصول افاده الامى اولاً مكتوبى و
مترك فائدى نظرى ترمم ايدى ماركى المم . جودت
ايدى . عدالت . بيع اولى . مطرقة بكونه تحدى ايدى
بود . قدرت فائده نك ديكيميه قانونى د - بنا عليه
كوبى و مترك حال حاضرى . نرى مارك ايمه بيه .
ال يقى به نمانى مترك ده نمانى خلاصه و استقوله

توريديون وقت محاسبى
باسم حق ايدى

ارونى تيمى ايدى ماركى

CUMHURBAŞKANLIĞI ARŞIVI
Kor No. : _____
Dös. No. : _____
Vesika No. : 17707

بازرى ايدى
له

A	۲۸/۱۴/۲۹
D	۸۰
F	۱-۶۹۳

kın zamanda memleketinizin nail-i halas ve istiklal olmasını temenni ederim. Mat-mazel.

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Reisi

(Çankaya Köşkü, Atatürk Arşivi, D: 80-f. 1-693)

Başkumandan Gazi

Mektup, Almancaya çevrilerek Atatürk'e imza ettirilmiş ve postalanmıştı.

General Bourbon'un Kutlama Mesajı

Büyük Zaferden hemen sonra, Başkomutan Gazi Mustafa Kemal Paşa, Türk ordularıyla birlikte, 10 Eylül 1922 günü İzmir'e girmiş, birkaç gün sonra da İzmir'in köklü ailelerinden Uşakizade Muammer Bey'in Göztepe'deki konağına misafir olmuştu. 29 Eylül 1922 gününe kadar İzmir'de kalan Atatürk, burada Muammer Beyin kızı Latife Hanım'la tanışmış, daha sonra İzmir'e ikinci gelişinde, 29 Ocak 1923 günü Latife Hanımla Göztepe'de evlenmiştir.

Atatürk'ün Latife Hanım'la evlenmesi olayı, Türkiye'de ve dışında geniş yankılar uyandırmış, Atatürk'e yüzlerce kutlama telgrafı ve mektubu gönderilmiştir. Cumhurbaşkanlığı Köşkü Atatürk Arşivinde bu telgraf ve mektuplardan ilginç örnekler vardır. Bunlardan biri de Atatürk'ün yakından tanıdığı ve mektuplaştığı Fransız Hanedanından Prens Don Louis de Bourbon'un kardeşi emekli General M. Edvard ve Bourbon'dan geliyordu. O günlerde Barcelona'da oturan General Bourbo, 6 Şubat 1923 tarihli Fransızca mektubunda Atatürk'e şunları yazıyordu:

(Mektup : 8)

Barcelona : 6.2.1923

Müşir Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine,

İngilizler ve Yunanlılar aleyhine kazandığınız parlak zaferi haber alır almaz, son zamanlarda Barcelona'de Türkiye Başkonsolosu bulunan Ali Kemal Bey vasıtası ile size tebriklerimi ve duygularımı iletmıştim. Daha sonra evlenmiş olduğunuzu ve şimdi de Ankara'ya döndüğünüzü gazetelerden öğrendim. Mutluluk dileklerimi sizlere sunarken bu satırları yazmış olmaktan bahtiyarlık duyduğumu da ifade et-

mek isterim. İslâmın savunması ve Türkiye'nin yeniden kazandığı yüce şan ve şerefi için de ayrıca sizi kutlarım.

Eski Arkadaşımız

(Çankaya Köşkü, Atatürk Arşivi, D:- F: 91-2)

General Edvard de Bourbon

Atatürk'e Hayran Bir Avustralyalı General

Avustralyalı General Sir Charles Ryan, Atatürk'ün hayranlarındandı. Çanakkale savaşlarından beri onu tanıyordu. 1876 yılında Osmanlı Ordusuna katılmış bir doktordu. Osmanlı-Sırp savaşlarında, Plevne, Erzurum savunmalarında bulunmuş, Ruslara esir düşmüş, savaştan sonra da doğduğu ülke Avustralya'ya dönmüştü. Melbourne'de Osmanlı devletinin fahri başkonsolosu idi.

General Ryan, Atatürk'ün Anadolu'da başlattığı Millî Mücadeleyi gazetelerden takip etmiş, sonunda Türkiye'nin zafere ulaşarak Lozanda şerefli bir barış antlaşması yaptığını öğrenir öğrenmez, 5 Ağustos 1923 günü Atatürk'e bir kutlama mektubu göndermişti. İngilizce aslı Dışişleri Bakanlığı Arşivinde bulunan mektubun Türkçesi şöyledir¹:

(Mektup : 9)

Melbourne Club, Melbourne: 5.8.1923

Ekselansları,

Türkiyenin eski ve içten bir dostu olarak bu birkaç satırı yazmaya ve Türkiye'nin yeniden canlandırılmasındaki ve memnuniyet verici barışın yapılmasındaki önemli payınız dolayısıyla size yürekten tebriklerimi sunmaya kalkıştım. Sizin faaliyetleriniz ve askerlerinizin muhteşem davranışı olmasaydı Türkiye acınacak durumda olurdu. Şimdi Türkiyenin dünya ülkeleri arasındaki eski ve mağrur yerini almak için emin bir yolda bulunduğuna inanıyorum. Benim Türkiye ile bağlarım çok eskidir. 1876 yılında, 21 yaşında genç bir doktor olarak Türk ordusuna katıldım. Osmanlı-Sırp savaşında Abdülkerim Paşa'nın kumandası altındaydım. Daha sonra, Plevne kuşatması sırasında ölümsüz Gazi Osman Paşa'nın kumandası altında bulundum, bu savaşta ağır yaralandım. Ama Şevket Paşa yolu açınca 5000 yaralıyla

¹ Bilâl N. Şimşir, Atatürk ile Yazışmalar, s: 511, Ankara, 1981.

birlikte Plevne dışına çıkabildim. İstanbul'a gittim. Yaram iyileşince Erzurum'a gönderildim. Orada Gazi Muhtar Paşa'nın kumandasında, o ayrılmca Kurt İsmail Paşa'nın kumandası altında görev yaptım. Kuşatmadan sonra Rusların eline düştüm ve savaş bitince de doğduğum yer olan Avusturyaya döndüm. Genel Savaş kadar burada 35 yıl Türkiye Fahri Başkonsolosluğu yaptım. 15 yıl önce de ikinci rütbeden Mecidiye Nişanı aldım. Dostum Audrey Herbert ile birlikte burada ateşli bir Türk dostu idim. Eski Türk dostlarımla hepsi öldü. Herhalde ben Plevne'den ve Aleksinatız savaşından sağ kalan bir kaç kişiden biri olsam gerek.

Ordunuz kurmayında Damat İsmail Hakkı Bey büyük dostumdur. Bana bir fotoğrafınızı lütfederseniz, ben de karşılık verebilirim, bu benim için büyük, kişisel bir onur kaynağı olur. "Kızılay Hizmetinde" adlı yıllar önce bir kitap yazdım. Almanca ve İngilizce yayınlandı. Çok satış yapmış olan bu kitabımda Türk askerinin güzel karakterini ve savaşçı özelliklerini sergiledim. Türkiye'nin durumunu günden güne daha da iyileştirme uğrındaki görevinizde size büyük başarılar dileyerek ve yüreğimden övgülerimle..

Samimi hayranınız

Charles S. Ryan

General Sir Charles Ryan'ın bu gerçekten hayranlık ve dostluk dolu mektubuna Dışişleri Bakanlığınca cevap verilmiş ve Atatürk'ün imzalı bir fotoğrafı da gönderilmiştir. Bugün Melbourne'da General Ryan ailesinden kimler var? Bu mektup ve fotoğraf kimlerin elindedir? Doğrusu araştırılmaya değer.

Atatürk'e Bulgar ve Yunan Şairlerinin Övgüleri

Atatürk, milleti ile birlikte tek ses, tek yürekti. Millî Mücadeleyi bu ses, bu yürek kazandı. Millet egemenliğine dayalı Cumhuriyet'i kurduğu zaman, dünyada cumhuriyetle idare edilen ülkelerin sayısı parmakla sayılabacak kadar azdı. Atatürk ve Onun kurduğu Cumhuriyet, yalnız esir milletler için bir umut kaynağı değil, krallıkla idare edilen ve cumhuriyete özlem duyan ülkeler için de somut bir örnek olmuştu. Bütün dünya, 20. yüzyılın ilk çeyreğinde Türkiye olayını bir "mucize" olarak görüyor, Atatürk inkılâplarını hayranlıkla izliyordu.

Atatürk'ün, dün silâhlı mücadele verdiği ülkelerle dahi hemen barışçı bir politika yürütmesi, "Yurtta sulh, cihanda sulh" ilkesini bütün dünyaya duyurması, milletleri kendine daha çok çekmişti. Dünyanın her köşesin-

den Çankaya'ya övgü dolu mektuplar geliyordu. Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri, mektupları teker teker okuyor, Atatürk'ün teşekkürlerini iletiyordu. Cumhuriyetin Onuncu Yıldönümü yaklaştıkça, kişilerin gön derdikleri bu tür övgü mektupları daha çok artmıştı. Ülkelerinde tanınmış birçok şairler de Atatürk'e övgüler yazıyor, çoğu zaman bu şiirlerini şairleriçerçeveleyerek gönderiyorlardı. Bunlar arasında, tanınmış Bulgar şair Lübomir Bobevski de, Atatürk'e 19 kıtalık uzun bir şiir yazmış, bu şiiri bir kartona yaldızlı harflerle bastırarak çerçeveletmiş, Atatürk'e gönderilmek üzere, 1932 yılı Ağustos ayında Sofya Ortaelçiliğimize teslim etmişti. Şiir, Bulgaristan Türklerinden Muharrem Yumukof tarafından yeni harflerle Türkçeye çevrilmiş, aslı ve çevirisi, Ortaelçilik eliyle Atatürk'e gönderilmişti. Şiir, Atatürk'e sesleniyor ve şöyle başlıyordu:

(Mektup : 10)

*Fırtınalar denizlerin üstünde koştu,
Hemen korkunç dalgalar estirip koştu.
Bütün engelleri yıktı, devirdi
Ne korkuttu seni, ne yolundan çevirdi.*

*Cürük temellerden aldın sen insanları
Sıldın taassubu, yıkadın vicdanları
Aydınlık vermek için azız diyara
Cehaleti öldürdün koydun mezara.*

.....

(Çankaya Köşkü-Atatürk Arşivi F: 1)

Buna benzer 14 kıtalık bir şiir de Yunanistan'dan gelmişti. Yunanistan'ın o günlerde çok tanınan yazar ve şairlerinden Menelaos Nomdis, Atatürk'e 14 kıtalık Rumca bir şiir yazmış, bunu 10 Mart 1934 günü Atina'dan doğrudan doğruya Atatürk'e postalamıştı. Şiir :

(Mektup : 11)

*Savaşlarda mertlik nedir gösteren sensin,
Siyasette gücünü ortaya koyan yine sen.*
diye başlıyor, şöyle tamamlanıyordu :
*Bütün dünyanın övgüleri senin üstüne
Güzel vatanında yap yapabildiğini
Sana hayranlık, sana selâm...*

(Çankaya Köşkü-Atatürk Arşivi, D: 86, F: 1-95)

Bugün her iki şairin de hayatta olup olmadıklarını bilmiyoruz. Önemli olan bu şairlerin o günlerde Atatürk'e hayranlık duyan binlerce, milyonlarca vatandaşlarının duygularını dile getirmiş olmalarıdır.

Atatürk, haklı davasını cesaretle yürüten insandır. Kendisine silâh çekenlerin, bir süre sonra Onun önünde eğildikleri, Onu takdirle karşıladıkları çok görülmüştür. Bulgar şair belki Balkanlarda Onunla çarpışmıştır. Yunanlı, belki Anadolu'ya gelmiş, ters yüzü geri dönmüştür. Ama Atatürk'ün büyüklüğünde, Onun haklı davasında, bütün kin ve ihtiraslarını bir kenara iterek, Onu alkışlamışlardır. Alkışlamak efendiliğini göstermişlerdir.

Şimdi, geçtik bu efendilikten, komşularımızdan hakka ve hukuka dayalı insanca ilişkiler bekliyoruz, o kadar.

Atatürk'e Tay Hediye Eden Hasta Çocuk

Atatürk, vakit ve fırsat buldukça, Çankaya'dan ayrılır, yurdu dolaşır. Bu gezilerinde Atatürk; yapılan işleri yerinde görür, halkın dertlerini dinler, notlar alırdı. Çoğu zaman yapacağı inkılâpların öncesinde kamu oyu yoklamasını bizzat kendi yapar, kendi konuşur, kendi öğretirdi. Şapka inkılâbını, yazı inkılâbını halkla bir arada, halkla bütünleşerek yapmıştı.

Atatürk, Anadolu ve Trakya bölgesini adım adım dolaşmış ve gezmişti. Onun uğrayamadığı çok az şehir ve kasaba vardı. Her nereye gitmişse orada bayram olurdu. Yeniden yetmişe herkes sokaklara dökülür, geçeceği yollarda bazen saatlerce beklenirdi. Nerede konaklamışsa, özellikle gençler, kaldığı evin veya konağın önünde toplanır, geceleri fener alayları düzenler, millî oyunlar oynarlardı. Ta ki gece yarısı Atatürk, balkondan veya dışarı çıkarak gençlere "artık dağılınız, yorulduunuz, evlerinize dönünüz.." demedikçe, kimse yerinden kıvıldamazdı. Atatürkü görenler, görmeyenlere Onu anlatır, altın yelesi sarı saçlarından, şimşek bakışlı yeşil gözlerinden söz ederlerdi. Yine böyle bir yurt gezisinden dönüşte, Çankaya köşküne gelen yüzlerce mektup arasından bir mektubu, Genel Sekreter Atatürk'e okumuştı. Mektup, Samsun'dan İnönü ilkokulu 5. sınıf öğrencisi Bahri'den geliyordu. Mektup aynen şöyleydi :

(Mektup : 12)

"Samsun : 14.12.1930

Çok Sevgili Gazi Babama,

*Yurdumuzu şenlendiren, benliğimizi koruyan büyük kumandanın mübarek yüzünü görmek için bütün Türk yavrularının kalbinin çarptığını çok yakından bilirsiniz, değil mi? İşte bir küçük yavrunuz olan ben de bir gün olur elbette sizi görürüm diye düşünüyordum. Bu düşüncelerim gün geçtikçe artıyor, kalbimde yanan ateş beni yakıyordu. Bir gün vücudumda hafif bir kargınlık duydum, yatağa yat-
tım. Tam 15 gün hastalandım. Ümidim kesilmişti. Birgün Samsun'a geleceğinizi haber verdiler, dünyalar kadar sevindim. Ne iyi ben de Gazi Babamı göreceğim di-yordum. Fakat yataktan kalkamıyordum. O kadar üzülüyordum ki, Samsun'a gel-diğinizi öğrendiğim dakikada kendimde iyiliğe doğru bir hâl gördüm. Bunun sizin muhabbetinizden geldiğine inanarak "Allahım dedim, eğer ben de yataktan kalkar ve iyi olursam dünyada yegâne malım olan sevgili tayımı Aziz Babama armağan edeceğim dedim. Ve günden güne iyileşerek büsbütün ayağa kalktım. Mektebime de-vama başladım. Şimdi bu adağı yerine getiriyorum. Bir küçük yavrunuzun candan kopan, gönlünden gelen bir hediyesini kabul etmenizi rica eder, ellerinizden öperim Sevgili Gazi.*

Samsun İnönü Mektebi 5. ci sınıf talebesinden 23 numaralı Bahri

(Çankaya Köşkü-Atatürk Arşivi Kutu 87-4)

Atatürk, gözleri dolmuş, tebessüm etmişti. Genel Sekreterine şu emri verdi:

"Samsun valisine bir yazı gönderin. Çocuğun hakkımdaki duygularına ve armağanına teşekkür ettiğimi bu değerli hediyesini yine kendisine bağışladığımı bildirin. Vali, çocuğun babasına bizzat tebliğ etsin."

Samsun Valiliğine gereken yazıldı. Bahri'ye de böylece teşekkür edildi.

Bir Af Mektubunun Ardından..

1932 yılı Ocak ayının 12 sinde Atatürk İstanbul'a gelmiş, Dolmabahçe Sarayında çalışmalarını sürdürmüştür. O günlerde Balkan Konferansı Konseyi toplantısı İstanbul'da yapılmaktadır. Konseyin açılışından birkaç gün önce, Atatürk, bir akşam Dolmabahçe Sarayının özel dairesinde ku-rulan sofrada günün konularını görüşmektedir. Sofrada Millî Eğitim Baka-

nı Esat (Sagay) ile Dr. Reşit Galip de vardır. Söz eğitimden açılmıştır. Dr. Reşit Galip, Esat Bey'in eğitim politikasını sert bir dille eleştirmektedir. Esat Bey, aynı zamanda Atatürk'ün Harp Okulundan hocasıdır. Reşit Galip'in tenkitlerini yanısıra bazı yersiz sözlerini sonucu sofrada tatsız bir hava esmiş, az sonra, Dr. Reşit Galip de Atatürk'ü gücendirdiğini anlamış, üzgün, Saraydan ayrılmış, ertesi sabah da Ankara'ya dönmüştü¹.

Aradan birkaç gün geçince, büyük üzüntüye kapılan ve pişmanlık duyguları içinde kıvranan Dr. Reşit Galip, Cumhurbaşkanlığı Başyaveri Rusuhi Bey'e 12 sayfalık uzun bir mektup kaleme almıştı. Mektupta, Millî Eğitim Bakanı Esat Bey'e her zaman saygı duyduğunu, ne var ki o akşam sebep olduğu tatsız durum sebebiyle Atatürk'ün kendisini affetmesini yazıyor, ayrıca mektubuna iliştirdiği özel bir mektubun da Atatürk'e uygun bir zamanında verilmesini rica ediyordu. Atatürk'e yazılan mektup aynen şöyleydi :

(Mektup : 13)

*"Büyük Gazi'nin Yüksek Huzuruna Tazimlerle
Ankara, 30.1.1932
Mübeccel Büyük Paşam,
Siz insanların ruhunu, fikrini açık bir sayfa gibi okursunuz.*

Size tapınırcasına bir iman, sevgi ve saygı ile bağli olduğumu teveccüh ve itimadınızı hayatımın kıymeti ölçülmez mazhariyeti saydığımı bilirsiniz.

Kusur ve kabahatimin çok büyük olduğunu biliyorum. Onun affı ancak sizden istenebilir. Çünkü siz, af ile ders ve ceza vermek mertebelerinden çok daha yükseklerdesiniz.

Sizi üzmüş olmak ızdırabının dayanılmaz acısını bütün şiddetiyle çektim. Ellerinizi bin kere öperek affınızı dilerim.

Sağlığınız ve saadetiniz temennilerimi candan tekrarlarım, mübeccel, büyük paşam.

*Sizin evlâdınız
Dr. Reşit Galip"*

Başyaver Rusuhi bir fırsatını bularak mektubu Atatürk'e gösterir. Atatürk tebessümle mektubu okur. Başyaver'e:

— Bu mesele üzerinde fazla durmayın, çalışmalarına sükûnetle devam etsin, bunu kendisine yazınız, der.

Başyaver, Atatürk'ün emrini yerine getirir. Dr. Reşit Galip'e Atatürk'ün ifadeleriyle cevap verir¹.

Olay artık kapanmıştır. Bir süre sonra, 4 Mart 1932 sabahı Atatürk, İstanbuldan Ankara'ya döner. Dönüşünün akşamı Dr. Reşit Galip'i Çankaya'ya davet ederek, gönlünü alır.

Altı ay sonra, 19 Eylül 1932 tarihli gazeteler, Dr. Reşit Galip'in Millî Eğitim Bakanlığına getirildiğini yazarlar.

*Alman Cumhurbaşkanı Mareşal Von Hindenburg'un
Atatürk'e Telgrafı*

Cumhuriyetin Onuncu Yıldönümünün coşkun gösterilerle kutlandığı günlerde Atatürk'e yurtdışından tebrik telgrafları ve mektupları yağıyordu. Bunların çoğu devlet adamlarından geliyor, mektup ve telgraflar alınır alınmaz teşekkürle cevaplandırılıyordu. Devlet başkanlarından gelen kutlama telgrafları arasında Alman Cumhurbaşkanı Mareşal von Hindenburg'un telgrafına Atatürk büyük önem verdi. Hatta bu telgrafın "Hâkimiyet-i Milliye" Gazetesinde yayınlanmasını istedi; yayınlandı da¹. Kaderin cilvesine bakın ki, onbeş yıl önce, Birinci Dünya Savaşının sonlarına doğru, 25 Aralık 1917 de Alman ordularının ünlü Başkomutanı Mareşal Hindenburg'la Çanakkale -Anafartalar Kahramanı Mustafa Kemal Paşa, Almanya'nın Kreuzberg şehrinde Alman Batı Cephesi karargâhında görüşüyorlar, Atatürk bu ünlü Başkomutan'a "Almanya'nın savaşta yenik çıkacağını" rahatça söylüyor. Gerçekten de birkaç ay sonra savaş Almanların aleyhinde sonuçlanıyor². İşte o Hinderburg şimdi Alman Cumhurbaşkanı olarak, Türkiye Cumhuriyetinin Onuncu yıldönümünde, Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşayı içtenlikle kutluyor. Telgraf şöyle:

¹ Bu mektupların asılları Çankaya Köşkü-Atatürk Arşivi D: 86 F: 1-43 da saklanmaktadır.

¹ 7 Kasım 1933 tarihli Hakimiyeti Milliye Gazetesi-Ankara

² Bu konuda geniş bilgi için bakınız: Mehmet Önder, Atatürk'ün Almanya Gezisi, Ankara, 1982.

(Mektup : 14)

Berlin : 29.10.1933

Reisicumhur Hazretleri,

Türkiye Cumhuriyetinin Onuncu Yıldönümü vesilesiyle Zât-ı Devletlerine ve Türk milletine benim ve Alman milletinin yürekte duyulmuş tebriklerini arz ederim.

Benimle beraber bütün Alman milleti, yüksek rehberliğiniz altında modern Türk devletinin temelleştiğini derin bir alâka ile takip etti. Türk milliyetçiliğini nasıl uyandırdığınızı, nasıl kuvvetlendirdiğinizi, çalışkan ve ilerlemeyi sever milletinize, bütün dünyada takdirler çeken siyasi ve iktisadi yükseliş için, tedbirli bir elle nasıl yol açtığınızı büyük hayranlık ve takdirle gördük.

Alman milletinin felâketli zamanlarında Türk milletinden gördüğü dostluğu hiçbir vakit unutamıyacağını, bilâkis onu daima muhafaza edeceğini ve derinleştireceğini Zât-ı devletlerine temin etmek için bir ihtiyaçtır.

Yükselen milletinizin sulhsever bir ilerleme ve metin bir devlet idaresiyle ileride daha mesut bir istikbale ermesini dilerim. Bu vesile ile şahsi saadetiniz hakkında en büyük temennilerde bulunur ve büyük takdirlerimle samimi dostluğumun kabulünü rica ederim.

*Alman Cumhurbaşkanı**Mareşal von Hindenburg*

Bir devlet başkanının söyleyebileceği en ululayıcı sözler. Alman basını ve gazetecileri, Cumhuriyetin Onuncu Yıldönümünde Atatürk'ü ve Türkleri öve öve bitiremiyorlar. O günlerde Çankaya Köşküne Almanya'dan gelen mektuplardan biri de ünlü Diplomatlar Gazetesi "Diplomaten-Zeitung"tan. Okuyalım:

(Mektup : 15)

Berlin : 29.10.1933

*Sayın Cumhurbaşkanı,**Bana Türk ülküsü nedir diyenlere şu cevabı veriyorum:**Türk ülküsü yüksek rehber Gaziye iman ve sadakattan başka birşey değildir.*

Diplomatlar Gazetesi ve ben, on yıllık Cumhurbaşkanlığınızdan dolayı sizi tebrik ederiz. Hürriyet uğruna yaptığınız savaşlarınızı hatırlarız.

Şanlı rehberliğiniz altında Türkiye dünyada büyük bir hürmet ve itibar kazanmıştır. Diplomatlar Gazetesi her vakit Türk milletinin yükselmesini takdirlerle takip etmiştir. Zât-ı Devletlerinin şahsi saadetleri ve memleketinizin terakkisini yürekten dilerim efendim.

Prof S. Porsme

Diplomaten-Zeitung

(Çankaya Köşkü-Atatürk Arşivi D: 86, F: 1-79)

Berlin, Köpenickerstr. 79

Bu mektuba da Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliğince "Mektubunuzun Sayın Cumhurbaşkanına arz edildiği, çok memnun ve müteşekkir oldukları ve sevgilerini sundukları.." ifadeleriyle cevap veriliyor.

Cumhuriyetin Onuncu Yıldönümünde Bütün Dünyadan Atatürk'e Hayranlık ve Saygı Dolu Sesler...

Cumhuriyetin Onuncu Yıldönümünde yurt dışından Atatürk'e gönderilen tebrik mektuplarına şöyle bir göz atmak bile, Atatürk'ün bütün dünyada Çekoslovakya'dan Amerika'ya hatta Jamaika'ya kadar nasıl sevildiğini ve takdirle övüldüğünü gösterir. Bu sevgi ve takdir duygularını elimizdeki birkaç mektupla örneklemek isteriz.

Birinci Dünya Savaşında Türk Ordusu emrinde çarpışan emekli bir Avusturya-Macaristan Topçu Subayı; Adı, Roman Kesselring. Cumhuriyetin Onuncu Yıldönümünün kutlandığı günlerde, Çekoslovakya'da demiryolları baş makinisti olarak görev yapıyor, Atatürk'e gönderdiği mektubunda şöyle yazıyor:

(Mektup : 16)

"Çekoslovakya, Neu Oderberg : 29.10.1933

Çok Muhterem Cumhurreisi Hazretleri,

Sabık Avusturya-Macaristan topçu zabiti ve Umumi Harpte Suriye Cephesinde Gazze, Tulkerem ve Şam vs. de kahraman kitalarınızla yanyana harp etmiş Zât-ı Devletlerine sadık bir silâh arkadaşlığıyla bağlı bir asker sıfatıyla ben de Türkiye Cumhuriyetinin Onuncu Yıldönümü münasebetiyle en samimi tebriklerimin ve Zât-ı Devletlerinin misilsiz ihya eserine karşı duyduğum en yüksek hayranlığımın ifadesinin kabulünü istirham ederim.

Bugünkü Türkiye’de, idare ve rehberliğimiz altında yapılan büyük icraatın bizlerce unutulmasına imkân yoktur.

Şeci kıtalarımızla birlikte yaptığımız parlak ve şanlı mücadelelerin hatırasını ebediyyen muhafaza ederek Zât-ı samilerinin sıhhat ve afiyetleri ve memleketinizin devamlı inkişaf ve ilerlemesi temennilerimle birlikte en yüksek hürmetlerimin kabulünü istirham ederim.

Sabık Avusturya-Macaristan

20. Topçu Bataryası zabiti

(Çankaya Köşkü-Atatürk Arşivi, D: 86-F: 1241)

Roman Kesselring

Bu Türk dostu eski askere, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Ruşen Eşref (Ünaydın) imzası ile teşekkür edilir.

*

Ve bir başka mektup.. Kaliforniya’dan Miss Lorena Phillips yazıyor :

(Mektup : 17)

“Ekselansları,

Son zamanlarda, Türk Milletini temsilen yaptığımız asil icraata dair birçok şeyler okumaktayım ve bu münasebetle büyük insanî hizmetinize karşı olan derin hayranlığımı bildirmek istiyorum.

Vatandaşlarınıza yaptığınız mümtaz hizmetlerden dolayı sizi tebrik ederim. Sizin harikulâde liderliğiniz ve şecaatiniz bütün dünya üzerine yayılmış olan beşeri-yete bir ilham kaynağı olmuştur. Tazyik görmüş ve ezilmiş bir milletin kalkınarak daha mükemmel ve şumullü bir hayat mertebesine yükselmesi bütün dünyayı memnun ediyor.

Medeniyetin paha biçilmez temellükâtınının inkişafına yardım etmek, ebediyette yaşamak demektir.

Herhalde ilâhi bir ruhtan ilham aldınız ve herkes tarafından tebcil ediliyor, hürmet görüyorsunuz. Uzun ömürler, sağlık ve saadet dilerim, hürmetler.. 29. 10. 1933.

Miss Lorena Phillips

Mektup örneği "Büyük Gazi"ye Amerika'dan bir saygı sesi" başlığı ile Hakimiyeti Milliye Gazetesi'nin 11 Aralık 1933 tarihli sayısında yayınlanıyor.

Üçüncü mektup, Büyük Okyanus'ta Antil Adalarının en büyüğü Jamaika'dan. Bu mektup da, (Büyük Gazi'ye uzak ellerden saygı sesleri) başlığı ile 17.12.1933 tarihli Hakimiyet Milliye Gazetesi'nde yayınlanıyor:

(Mektup : 18)

"Efendim Hazretleri,

Jamaika: 29.3.1933.

Bütün vatandaşlarımızı hürriyet ve adalet esası dahilinde aynı muameleye tâbi tuttuğunuzu bildiğim için Türkiye Cumhuriyetinin Onuncu Yıldönümünde sizi tebrik eder ve size uzun ömür, huzur ve refah dilerim.

Tercümesini sabık vatanım olan Budapeşte'de okuduğum büyük milletinizin güzel şürlerini büyük bir zevkle hatırlamaktayım.

Hürmetkârınız

Mrs. M. Farago

Cumhuriyetin Onuncu Yıldönümünde Atatürk'ün bütün dünyadan hayranlık ve sevgi dolu sesler aylarca devam ediyor.

1934 yılı Kasım ayının 15 i. Çankaya Köşkü'ne yabancı ülkelerden gelen mektuplar arasında, sarı ipek zarflı bir mektup dikkatleri çekiyor. Bu mektup Atina'dan "Mustafa Kemal Atatürk'e" postalanmış. Zarfın arkasında (Kaliopé Kazakitsou, Rue Arahoris, 14-Athènes) adresi okunuyor. Zarfın içerisinden yine ipek bir kağıda, düzgün ve ince, el yazısı ile Fransızca yazılmış bir mektup çıkıyor. Yunanlı genç bir kızdan.

Mektup Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği tercümanlarınca Türkçeye çevriliyor ve Atatürk'e sunuluyor. Tercümesi aynen şöyle:

(Mektup : 19)

"Atina : 1.11.1934

Yaşasın muzaffer Mareşal Mustafa Kemal Atatürk.

Sesimin o kadar güçlü çıkmasını isterdim ki, Yunanlı bir kızın "Yaşasın Gazi Mustafa Kemal!" diye haykırdığını bütün yurttaşlarım işitsin.

Ne yazık ki, bu güç bende yok; ancak şunu yeter görüyorum ki, Tanrı sizi tüm esenlikte buldursun ve kutlu yurdunuzun yükselmesi için her türlü kötülüklerden korusun, bunu diliyorum.

Bir resminiz beni çok sevindirecektir. Bu resmi sağ ve esenli kılması için evimde Tanrı'nın resminin yanına asacağım.

Acaba bu büyük şerefe ve sevince kavuşabilir miyim?

Bunu bekliyorum. En derin, en candan bağlılık duygularımı lütfen kabul ediniz.

(Çankaya Köşkü-Atatürk Arşivi Dosya : 87 (1-202)

Kaliöpe Kazakitsou

Bu mektubu Yunanlı genç bir kız yazıyor ve Atatürk için dua ediyordu. Oysa bu mektubun yazılışından oniki-onüç yıl önce, bu kızın böyle bir mektup yazacağı, kimsenin hatırandan, hayalinden geçmezdi. Artık düşmanlıklar unutulmuş, Yunanistanda Atatürk'e karşı derin bir hayranlık başlamıştı. Yunan gazeteleri açıktan açığa Atatürk'ü övüyor Onu, Balkan Birliğinin ve Balkan Antantı'nın öncüsü ve önderi sayıyorlardı.

Gerçekten de Atatürk, 1933 yılına doğru Avrupa'da başlayan siyasi kargaşa ve huzursuzluğu görerek, Türkiye'in batı sınırlarını güvenceye almak üzere Balkan devletleriyle bir anlaşmaya girmiş, hatta Türkiye, Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya arasında bir Balkan birliği kurmuş ve bu devletler arasında meşhur Balkan paktı imzalanmıştı. Bu anlaşma, askeri ve ekonomik gücü çok zayıf olan Yunanistan'ın da işine geliyordu. Atatürk'ün, Balkan Paktı'nın imzalanması dolayısıyla "Balkanların tek bir sınır ve tek bir cephe" olduğu yolundaki beyanatu, Atina'da büyük bir erahlık ve sevinç uyanmıştır. Bu beyanattan sonra Sonakos İlias adlı emekli bir Yunan generali, 26 Mayıs 1937 de Atatürk'e uzun bir teşekkür ve bağlılık mektubu göndermekten kendini alamamıştı. Mektup Rumcaydı ve şöyle başlıyordu:

(Mektup : 20)

"Türkiye Cumhurbaşkanı Ekselans Kemal Atatürk'e,

Büyük Komutan,

Balkan devletlerinin bir kardeşlik havası içinde kaynaştıkları şu sırada, ekselanslarınızın değerli mesajlarının etkisi altında kalarak işbu mektubumu en samimi teşekkürlerimle birlikte takdim ediyorum.

Balkanların bir tek sınır ve cephe teşkil ettiği hakkındaki beyanatımızı birleşik Balkan orduları varlığını nefsinde toplamış ve temsil etmiş olan bir komutanın canevinden yükselen bir gerçek olarak telakki ediyorum. Balkan devletlerinin bugünkü birlik ve ortaklığı ezeldenberi tabii ve zorunlu bir ihtiyaçtı..”

Emekli general İlias uzun uzun Balkan birliğinin faydalarını sıraladıktan sonra, sözü yine Atatürk'e getiriyor ve mektubunu şu sözlerle bağlıyordu :

“..Bir Yunan vatandaşı ve emekli bir general sıfatıyla her iki milletin ve onları idare eden yüksek şahsiyetlerin iyi niyetlerine dayanan dostluk ve samimiyetlerini gözönüne alarak cephede Türk askerlerinden aldığım ve kendilerinde açtığım yaraları ve Köprühisar cephesinden 1921 yılında bir düşman sıfatı ile Zât-ı âlinize gönderdiğim mektubu unutarak, gerektiğinde müşterek sınırlarımızı savunmaya hazır olduğumu arz ederim. Saygı ve samimi dostluklarla.

(Çankaya Köşkü, Atatürk Arşivi, Dosya : 86-2/3)

Emekli General Sonakos İlias”

Yahya Kemal'in Atatürk'e Bir Telgrafı

Büyük şairimiz Yahya Kemal, Mustafa Kemal adını ilk defa Çanakale Savaşı yıllarında duymaya başlamıştı. Onu Anafartalar kahramanı, yiğit ve vatansever bir asker olarak tanıyordu. Ardından Mustafa Kemal Paşa'nın 16. Kolordu, daha sonra 2. Ordu Komutanı olarak Doğu Cephesindeki başarıları, Suriye'de hizmetleri derken çökmüş olan devleti kurtarmak üzere Anadolu'da Millî Mücadeleyi başlatması Yahya Kemal'in hayranlığını büsbütün artırdı. Millî Mücadelenin zaferle sonuçlandığı günlerde İstanbul Darülfünun Edebiyat Medresesi Müderrisi bugünkü ifadesiyle İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Profesörüydü. Bulduğu bilim kuruluşunun büyük kurtarıcıya minnet ve şükranlarını sunması kadar tabii bir hareket olamazdı. Bu vesile ile Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın fakülte fahri profesörlüğüne seçilmesi için Fakülte Dekanı Tarihçi Necip Asım'a bir teklif yazısı gönderdi. Yahya Kemal'in bu teklifi 19 Eylül 1922 günlü Edebiyat Fakültesi Meclisinde heyecanlı görüşmelere vesile oldu ve Atatürk'e İstanbul Edebiyat Fakültesi'nin fahri profesörlüğü ünvanı verilerek aşağıdaki telgraf gönderildi.

(Mektup : 21)

*İstanbul : 19 Eylül 1338 (1922)**“Ankara’da Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi ve Başkumandan Müşir Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine**İstanbul Darülfünunu Edebiyat Medresesi Meclisi Müderrisleri 19 Eylülde akdettiği celsede Zat-ı Münci-i kumandanilerini fahri müderrisliğe mültefikân intihap etmekle kesb-i fahreyle.”**İstanbul Darülfünunu
Edebiyat Medresesi Riyaseti
Necip Asım*

Atatürk, Edebiyat Fakültesi profesörlerinin kendisine fahri profesörlük payesini veren bu kararından çok duygulanmış, ertesi gün telgrafla şu cevabı vermişti:

(Türk harsının mihrakı olan Medreseniz Fahri Müderrisliğine intihabımdan dolayı meclisinize teşekkür ederim. Eminim ki Millî İstiklâlimizi ilim sahasında fakülteniz ikmal edecektir. Bu şerefli tekamülün husulünü deruhte eden, heyetiniz arasında bulunmak bence bais-i iftihadır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi

Başkumandan

Gazi Mustafa Kemal (I)

Daha sonra üç kişilik bir heyet Ankara’ya gelerek Atatürk’e profesörlük diplomasını sunmuştu. Diplomada şu cümleler yer alıyordu:²

İstanbul Darülfünunu Edebiyat Medresesi Meclisi Müderrisini 19 Eylül 1938 tarihinde akdettiği içtimada Millî Mücadelenin büyük kahramanı ve yeni Türk Devletinin müessisi olan Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine Türk milletinin ve Türk harsının istiklâlini müeyyid ve İslâm kavimlerinin halâsına müteveccih olan tarihî mesaisini takdir ve tebcih ettiğinin bir delili olmak üzere Edebiyat Medresesi fahri müderrisliği ünvanını tevcihe karar vermiştir. Şaban 1341 (Eylül 1922)

¹ Sadi Borak, Atatürk ve Edebiyat, s: 93-94, Varlık Yayınları İstanbul, 1972

² Tarih Hazinesi Dergisi, Sayı: 5 s: 219. İstanbul 1951

Yahya Kemal'in önerisi ile Atatürk'e verilen "fahri profesörlük" payesi, Atatürk'ü pek sevindirmişti. Edebiyatla ilişkisi öğrencilik yıllarından beri sürüyordu. Manastır Askeri İdadisi (Lisesi) öğrencisi iken sınıf arkadaşı, daha sonra Meşrutiyet döneminin ünlü hatibi, şair Ömer Naci'nin tavsiyesi ile gizli gizli Namık Kemal'i okumuş, pek sevmişti. Harp Okulu yıllarında daha bir bilinç ve hevesle Türk ve Batı Edebiyatının yenilikçi şair ve ediplerinin eserlerini okumaya zaman ayırmış, Meşrutiyet döneminde Tevfik Fikret, Abdülhak Hamit Tarhan, Yahya Kemal, Mehmet Akif en beğendiği şairler arasında yer almıştı³. Bunlar arasında Yahya Kemal geniş tarih bilgisi içinde, geçmişine bağlı, kültürlü büyük bir şair olarak takdir ediyor, makalelerini ve şiirlerini zevkle okuyordu⁴. Onu Lozan'a giden Türk Barış Heyeti arasında görevlendirmiş, dönüşte Türkiye Büyük Millet Meclisine Urfa Milletvekili seçtirmişti. Bu arada Varşova ve Madrit Büyükelçiliklerinde de bulunan Yahya Kemal, 1934 yılı Mart ayında yapılan Milletvekili ara seçimlerinde Atatürk'ün tavsiyesi ile Yozgat Milletvekili seçilmiş, ikinci defa Meclise girmişti.

Yahya Kemal'in Yozgat Milletvekilliğine seçilmesi dolayısıyla Atatürk'e gönderdiği teşekkür telgrafının aslı bugün Çankaya Cumhurbaşkanlığı Köşkü Atatürk Arşivinde (Milletvekili Seçimleri) bölümündeki dosyalar arasındadır.⁵ Tarafımızdan bulunan ve ilk olarak yayınladığımız telgraf şöyledir:

(Mektup: 22)

İstanbul/Galata, 10.3.1934, Sa: 151

Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Hazretleri - Ankara

Türk Milletinin büyük ve engin şerefli reisinin yüksek teveccühü eseri olarak bu defa Yozgat Mebusluğuna intihabım vesilesi ile kalbim minnetle doludur. Ondokuz seneden beri dehasının yıldızına peyrev olduğum büyük reisimizin teveccühü hayatımın yegâne değeridir. Derin şükran ve tazimatımı arz ederim, efendim.

Yahya Kemal

³ Sadi Borak, a.g.e. s: 89

⁴ Afet İnan, Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler, s: 274, Ankara 1959

⁵ Cumhurbaşkanlığı Köşkü, Atatürk Arşivi, Dolap 13, Kutu 123, Dosya: 92-1

DEVLETTEN

Telgraf muhaberehâcını
dolaylı mes'uliyet kabul
etmez. 1934

T.C. TELGRAFNAME

3550

Adres:

Tarih:

[P] R = Resmi vaktedir.
G = Gayri resmî demektir.

1247 galata 2890 48 10/3 15/10 =

İLK MERKEZ	A	FELİME	VERİLDİĞİ	R. G. [ ]	ORTA MERKEZ	ALINDIĞI	İMZA
			Tarih	Saat		Tarih	Saat

= türk milletinin büyük ve engin şerefli reisinin yüksek tevâcühü
eseri olarak bu defa yozgat mebusluğuna intihabım vesilesile kalbim
minnetle doludur on dokuz senedenberi dehasinin yıldızına peyrev
olduğum büyük reisisimizin tevaccuhu havatimin yegane değeridiri derin
sukran ve tazimatımı arzederim ef = yahya kemal =

A 100-2 c
D 2
F 82-1
11.11.1934
Yahya Kemal
Hamlarına ben cevap yazacağım.

Telgraf, Cumhurbaşkanı Genel Sekreteri Hasan Rıza Soyak tarafından Atatürk'e okunmuştur. Atatürk kendi adına cevap vermesi için Hasan Rıza Soyak'a emir vermiş o da telgrafın üzerine (*Namlarına ben cevap yazacağım*) kaydını koyarak 11 Mart 1934 günü Yahya Kemal'e şu telgrafi göndermiştir:

Ankara, 11.3.1934

Yahya Kemal Beyefendi,

Moda, Avukat Celâl Bey Köşkü

Kadıköy/İstanbul,

Telgrafınızı Reiscumhur hazretlerine arzettim. Güzel duygularınızdan pek mütehassis oldular. Muvaffakiyet dilediler. Tebrik ve selâmlarını size bildirmeklîğimi emir buyurdular. Hürmetlerimi arzederim, efendim.

Umumi Katip

Yahya Kemal'in 1934 yılı Yozgat Milletvekilliği bir yıl sürmüş, 1935 yılında Tekirdağ, 1943 yılında da İstanbul Milletvekilliğine seçilerek 1946 seçimlerine kadar 12 yıl parlamento hayatı devam etmiştir. Ankara'da bulunduğu yıllarda zaman zaman Köşke davet edilen ve Atatürk'ün sofrasında yer alan Yahya Kemal, hayatı boyunca Atatürk'ü bir "dâhi", "üstün bir devlet adamı" olarak daima saygıyla anmıştır.

Atatürk'ün Öğretmenleri

29 Ekim 1926 tarihi gencecik Türkiye Cumhuriyeti'nin üçüncü yıldönümüdür. Bu günün Konya için de ayrı bir önemi vardır. Atatürk'ün, İstanbul-Sarayburnu'nda dikilen ilk heykelinden sonra, ikincisi ve Anadolu'da ilki, Konya İstasyon Caddesinde o gün açılmıştı. Heykelin açılış töreninde Konya Valisi ve Belediye Başkanı birer konuşma yaptı. Ama, Konya Kız Öğretmen Okulu öğrencilerinden İffet Ayas'ın yaptığı heyecanlı konuşma, yıllarca hafızalardan silinmedi.

İffet Ayas, Konya Kız Öğretmen Okulu'ndan mezun olduktan sonra kendisini şehirde bir ilkokula tayin edeceğini bildiren Millî Eğitim Müdürüne:

— Hayır, beni uzak bir köye tayin ediniz, o köyde kadınlara okuma-yazma kursları açmam için de muhtara emir veriniz, sizden başka bir dileğim yok, demişti.

Öğretmen İffet Ayas, Konya'nın Zıvarık Köyüne tayin edildi. Harf inkılâbı ile başlayan okuma-yazma seferberliğinin gönüllü bir öncüsü olarak kadınlar ve genç kızları topladı, onlara okuma-yazma öğretti. Kadın haklarının ateşli savunucusuydu. Türk kadınının toplumun her kesiminde erkeklerle birlikte eşit haklara sahip olması gerektiğini her yerde cesaretle söylüyor, bu konuda Konya gazetelerine makaleler yazıyordu. 1930 da kadınların belediyelere seçmek ve seçilmek hakkını veren kanun çıkmıştı. Ardından kadınların muhtar seçebileceklerine ve muhtar olabileceklerine dair kanun da yürürlüğe girdi. Derken, 2 Aralık 1934 de Anayasa'da yapılan bir değişiklikle kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkı verildi. Bütün bunlar Atatürk'ün eseri idi. Haber, Zıvarık Köyü'ne ulaştığı zaman, öğretmen İffet Ayas pek sevindi. Oturup sevgili Atatürk'üne şu mektubu yazdı:

(Mektup 23)

Zıvarık Köyü: 28.12.1934

Büyük Başkan Atatürk!

Senin ve senin izinden ayrılmayan Kurultayının bize verdiği son türeden, köyümüzde ulaştırıcı teller olmaması yüzünden, biz çok geç duyumlandık. Yıllardır tarlada çift ve düven süren, buğday tınaslayan, ağıldta koyunları yemleyen, yaylıma götüren, sırasında süte bulunan ellerimizle çocuklarımıza bir ata gibi bakan biz kadınlar, geçen yıl güzeyinde muhtar seçtik, muhtar olduk. Bu yıl da saylav seçeceğimizi ve saylav olacağımızı öğrendik. Sana, ne diyelim. Sen ne diyeceğimizi bizden iyi bilirsin. Sen bizimsin, bizim içimizdesin Atatürk!

Konya-Zıvarık Köyü kadınları

(Çankaya Köşkü-Atatürk Arşivi Dosya: 86)

adına muallim İffet Ayas

Atatürk, Cumhuriyeti kurduktan sonra, 25 Ağustos 1924 tarihinde Ankarada toplanan Türkiye Öğretmenler Birliği Kongresinde, öğretmenlere: (Cumhuriyet, fikren, ilmen, fennen, bedenlen kuvvetli ve yüksek seciyeli muhafızlar ister. Yeni nesli bu evsaf ve kabiliyette yetiştirmek sizin elinizdedir..) diye seslenmiş ve (yeni nesil sizin eseriniz olacaktır) diyerek öğretmenlere güvenini ortaya koymuştu. Gerçekten de Atatürk'ün öğretmenleri, Atatürk ve Cumhuriyete lâıyk olmanın gurur ve heyecanını her zaman yaşamış, Onun fikir ordusunda üzerlerine düşen görevleri hakkıyla yerine getirmişlerdi. Çankaya dosyaları, öğretmenlerden gelen heyecanlı mektup-

larla dolup taşmadadır. Türk Tarih Kurumu, Türk Dil Kurumu kurulmuş, Türk güzeli Keriman Halis, Dünya Güzeli seçilmiş, Türk olmanın gururu yüreklere sinmişti. 27 Ağustos 1932 tarihli mektubunda öğretmen N. Oğuz, bu duygular içinde Atatürk'e şunları yazıyordu:

(Mektup: 24)

"Reisicumhur Hazretleri!

Dil Encümeni lâğvedildiği zaman kalbim ne kadar sızlamıştı. Kendimi avutmak için şu sözü tekrarlıyordum: İnkılâbı yapanlar onu mullaka tamamlayacaklardır. İşte Türk yazısı, dünya yazısı oldu. Türk tarihi dünya tarihi oldu. Türk güzeli dünya güzeli oldu. Türk dili de dünya dili olacaktır. Çağatay Lügati, Divân-ı Lügat'üt-Türk, tekrar doğan iki yıldızdır. Ay ile güneş.

..Siz yalnız İstiklâl Harbinin Metesi, Anadolunun kurtarıcısı değil, dünyanın babası, tarihin aynası, âtinin parlak yıldızı oldunuz. Zaferiniz dünya zaferi, sulhunuz dünya sulhu, Cumhuriyetiniz dünya cumhuriyeti, inkılâbınız dünya inkılâbı olacaktır. İsmet Paşa'ya (Göreceksiniz neler olacak) demiştiniz. Ben de yüksek huzurunuzla, neler göreceğiz diyorum.

(Çankaya Köşkü, Atatürk Arşivi, Dosya: 86, F: 1-251) 27.8.1932 Muallim N. Oğuz

Doksan Yaşında İhtiyar Amerikalı Bir Kadın Atatürk İçin Dua Ediyor: "Allahım, Onu Başarıya Ulaştır.."

Cumhuriyet, Onuncu Yıldönümünden sonra kendini bir daha yeniledi. Türkiye, Atatürk'ün öncülüğünde, daha dinç, daha diri ve güçlü bir silkiniş ve şahlanış içindeydi. Birçok devlet başkanları, Atatürkü daha yakından tanımak, onun dostluğunu kazanmak için Türkiye'ye geliyor, dönüşlerinde hayranlıklarını belirten beyanatlar veriyorlardı. Atatürk yılın adamı değil, artık çağın adamıydı. Bir keresinde Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras, 30 Mayıs 1934 günü Paristen şu şifre telgrafı göndermişti:

"Elçilikte ziyaretime gelen Büyükelçi. M. Şeril, Amerika Cumhurbaşkanı'nın kendisine söylediği ifadesiyle bana şunu nakletti:

Amerika Cumhurbaşkanı, Rus Dışişleri Bakanı Litvinof ile görüşmelerinin birinde Avrupa'nın en büyük adamının kim olduğunu sormuş, Litvinof verdiği cevapta "Avrupa'nın en büyük adamı Boğazların öbür tarafında oturuyor, o da Gazi Mustafa Kemal Hazretleridir, demiş".

İşte bu günlerde, Amerika'da, Connecticut Eyaleti Merkezi Hartford şehrinde oturan Anna M. Perry adında doksan yaşında bir kadın, Atatürk'e aşağıdaki içli ve samimi mektubu yazmaktan kendini alamamıştı:

(Mektup: 25)

Hartford, Connecticut-USA: 22.10.1934

Mustafa Kemal Paşa Hazretleri

Türkiye Cumhuriyeti,

Birleşik Devletlerden ihtiyar bir kadının bir devlet başkanına mektup yazması münasebetsizlik sayılırsa önce yüce şahsınızdan özür dilerim. Şu dünyada birkaç yıllık ömrüm kaldığından dolayı duyduğum alâka ve şükranı ifade etmek istiyorum.

Büyük harbin sonlarına doğru Türkiyenin parçalanmakta olduğu yıllarda, resimli bir mecmuada sizin ve Jön Türklerden birkaç kişinin fotoğraflarını gördüm. Enver ve Talat'ı evvelce de görmüştüm. Fakat sizin simanız yeniydi. Onun tesiri altında kaldım. Onda bir başkalık vardı. Onda, kudret sahibi, disiplinli bir karakter müşahede ettim. Ve o bana Pürüten ecdadımı hatırlattı. Vatanımın tarihindeki Washington ve Lincoln gibi sizin de bir buhran anında bir millete önder olacağınızı hissettim. Bunun husul bulması için dua ettim. Ve millî fırkanın doğuşu, Yunanlıların kovulması, Meclis'in teşkili ve bunları takip eden birçok reformlar için duaya devam ettim. Resminiz masamın yanında. Bugün kilisemde başımı eğmiş bir vaziyette sizin için yeniden dua ettim. Yaşım doksana yakın olduğundan belki de Türkiye'de daha fazla inkılâplar görecektir kadar yaşayamayacağım. Fakat Allah'a, size vermiş olduğu akıl, kudret ve çok büyük mesuliyeti yüklenmek hususundaki cesareten dolayı müteşekkirim. Dilerim Allah'tan göreceğiniz mükâfat da o nisbette büyük olsun.

Sixteen Atvord Street

Anna M. Perry

(Çankaya Köşkü-Atatürk Arşivi, D: 86/1-114)

Mektuba, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliğince nazik cümlelerle teşekkür edilmiş, kendisine Atatürk'ün son bir fotoğrafı gönderilmişti.

Doksan yaşında Anna M. Perry, dünyanın öbür ucunda Atatürk'ün daha nice başarılarına ulaşması için dua ederken daha nice Atatürk hayranları Çankaya'ya takdir duyguları ile bezeli mektuplar gönderiyorlardı.

Ama Madam Perry'in mektubunda bambaşka bir samimiyet ve inanmışlık vardı. Okul kitaplarımıza geçecek örnek bir mektuptu bu...

Atatürk'e Gönderilen Bayram Tebrikleri Ve Davetiyeler

Köşke gönderilen bayram tebriklerini Genel Sekreter açar, bunların bir listesini çıkararak Atatürk'e takdim ederdi. Atatürk, bu listeden işaretlediklerini kendi imzası ile cevaplar, diğerlerine Genel Sekreter cevap verirdi. Bu tebrikler, aynı zamanda Atatürk'e bağlılık duygularının tazelenirildiği birer küçük mektup olurdu. Birkaç örnek:

(Mektup: 26)

Konya 22.1.1933

*En büyük ve büyültücü,**Seni içlerinde bularak bayram edenler ne kutlu, seni içinde saklayan gönüllere ne mutlu.!**Türk milletinin alın yazısı, dinamo halindeki iradenizle sonsuz yüceliklere tırmanıp gidiyor.**Vatanda bu manzaranın bayramını seyrederek mübarek ellerinizden öperim efendim.**Sabık Konya Mebusu**Fuat (Gökbudak)*

(Çankaya Köşkü-Atatürk Arşivi, D: 86-F: 40)

Aynı tarihlerde İstanbul Üniversitesi Profesörlerinden Fuat Köprülü'nün de bir bayram tebriği telgrafı var:

(Mektup: 27)

İstanbul 27.1.1933

*Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Hazretlerine,**Türk milletine öz benliğinin tükenmez kudretini veren büyük kurtarıcı ve yol göstericimizin sonsuz saygılarımla bayramını kutlarken varlığımızı karanlıklardan kurtaran bu mukaddes ışığın başımızdan eksik olmamasını ona candan bağlı her Türk gibi Tanrı'dan dilerim.**Köprülüzaade Fuat*

(Atatürk Arşivi, D: 86-F: 1/59)

Atatürk'ün cevabı:

Köprülüzade Fuat Beyefendiye

Darülfünun Profesörlerinden

İstanbul

Ankara: 28.1.1933

Hakkımdaki samimi duygularınıza teşekkür eder, muvaffakiyet dilerim.

Gazi Mustafa Kemal

(Çankaya Köşkü-Atatürk Arşivi, D: 86-F: 1/59)

Atatürk'e gönderilen tebrik mektupları yanında, nişan-düğün davetiyeleri de var. Bunlardan biri, Atatürk'ün Dil ve Tarih çalışmalarında yanından ve sofrasından ayırmadığı Ağaoğlu Ahmet'ten.. O tarihlerde Darülfünun müderrisi (Üniversite Profesörü) olan Ağaoğlu Ahmet, oğlu Samet Ağaoğlunu evlendirmektedir. Bir mektupla Atatürk'e duyurur:

(Mektup: 28)

İstanbul: 4.6.1933

Büyük Gazi,

Ankara Hukuk Mektebi mezunu ve Strasburg Darülfünunu hukuk ve iktisat doktora sınıfı talebesinden oğlum Samed'in Temyiz Mahkemesi Azasından Mehmet Ali Bey'in kızı Neriman'la Perşembe günü evlenme toyu yapılacağından, bütün milletin babası ve bilhassa benim ve ailemin tükenmez bir doğrulukla bağlı olduğumuz velinimetimiz Büyük Gazi'nin bu toyu kutlamalarını ister ve mübarek ellerinizden öperim Büyük Gazi.

Çakirleri

(Çankaya Köşkü-Atatürk Arşivi, D: 86-F: 1/228)

Ağaoğlu Ahmet

Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Hasan Rıza Soyak, Atatürk adına bu davete şu karşılığı verir:

Ankara: 6.6.1933

Ahmet Ağaoğlu Beyefendi
Darülfünun müderrislerinden
İstanbul

4.5.1933 tarihli mektubunuzu Reisicumhur Hazretlerine arzettim. Çok memnun oldular. Gençlere saadetler temenni buyurdular.

Bilvesile hürmetlerimi teyid ederim efendim.

Umumi Katip

Hasan Rıza

(Çankaya Köşkü-Atatürk Arşivi, D: 86-F: 1/228)

Ve postacı her gün birkaç kez, Çankayaya uğrayarak bu tür mektup ve tebrikleri Genel Sekreterliğe teslim eder.

Atatürk'e yurt dışından gelen çoğu mektuplarda imzalı bir fotoğrafı isteniyordu. Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği, bu istekleri ya doğrudan doğruya karşılar, ya da mektubu yazan kişinin bulunduğu ülkede Türkiye Büyükelçiliği varsa, elçilik aracılığı ile karşılardı. Bu tür mektuplardan birkaç örnek verelim. İlki Norveç'ten.

(Mektup: 29)

Norveç-Hen St. Honefosi:25.4.1932

Mustafa Kemal Paşa Hazretleri.

Önce özür dilerim. Size dair pek çok şeyler okudum ve sizi çok takdir ediyorum. Bu mektubu bizzat okumanızı ümit ederim. Ben Norveçliyim, yaşadığım küçük şehirde bile şöhretinizden haberdarız.

Gazetede gördüğüm resminizi kestim, çıkardım. Hakiki bir fotoğrafınızı elde etmek istiyorum. Bunu göndermek lutfunda bulunursanız, çok sevinirim. Saygılarımla.

Frk. Raidum Beidum Balstad

Hen St. Honefosi-Norveç

(Çankaya Köşkü-Atatürk Arşivi, D: 86-F: 1/123)

Yine, Amerika-Missouri Eyaletindeki Milletlerarası Mark Twain Derneğinden fotoğraf isteyen bir mektup alınmış, istedikleri fotoğraf Washington Büyükelçiliğimiz aracılığı ile kendilerine gönderilmişti. Bundan çok duyulan Dernek Başkanı Mr. Cyril Clemens, Atatürk'e şu teşekkür mektubunu gönderiyordu:

(Mektup: 30)

Webster Groves, Missouri: 15.6.1938

Sayın Cumhurreisi Atatürk,

Büyükelçi Erteğün vasıtasıyla elimize ulaşan siz Ekselansın hediyesine karşı, Dernek ve onun reisi son derece müteşekkirdir. Güzel resim, bütün azamız için her zaman bir şeref ve ilham kaynağı olacaktır.

Zamanımıza geçmiş devirlerin Büyük İskender, Jül Sezar ve Napolyonundan daha şanlı bir nam verdiniz. Askeri ve sivil dehanız bütün beşer tarihi üzerinde derinden müteessir olmuştur.

Muhabbet ve takdirinin pek ufak bir nişanesi olarak, Dernek 3 ayda bir yayınlanan "Mark Twain Quarterly" adındaki mecmuasını size göndermek kararını almıştır. Bağlılıklarımızla.

Cyril Clemens

International Mark Twain Derneği Başkanı

(Çankaya Köşkü-Atatürk Arşivi, D: 86-F: 2-101)

Atatürk'e her zaman böyle ciddi mektuplar da gelmez, bazan çok garip sorular soran mektuplar da gelirdi. Bunlar Genel Sekreterlikçe tercüme ettirilerek, dosyaya kaldırılırdı. Şu mektup bunlardan biriydi ve Amerika'dan gönderilmişti:

(Mektup: 31)

Arthur W. Fisher

11.1.1930

836 South Ardmore Avenue

Los Angeles, California

Türkiye Cumhuriyeti

Mustafa Kemal Paşa,

Muhterem Efendim,

*Öldükten sonra arz üzerinde hayatın devam edip etmediğini büyük adamların birkaçına sordum. Bu husustaki fikrinizi bildirirseniz müteşekkir olacağım. Şimdi-
den teşekkürlerimi arz ederim.*

Los Angeles Umumi Kütüphanesi

Sabık Azasından

(Çankaya Köşkü-Atatürk Arşivi, D: 86-F: 1-72)

Arthur W. Fisher

Vatandaş, Atatürk'ün Oğluna Ad İstiyor, Avcılar Avarını Ona Hediye Ediyorlardı

Vatandaş, Atatürk'e öylesine bağlanmış, Onu öylesine sevmiştir ki, Onu gerçek bir baba sayıyor, yazdığı mektubun altına da rahatlıkla (oğlunuz) diye imza atabiliyordu. Böylesine mektuplar, Çankaya -Atatürk Arşivinin dolaplarını dolduruyor. Elinizi uzatınız ve bir mektup çekiniz. İşte,

Devlet Demiryollarında memur vatandaş Cemil'in bir mektubu. 27 Aralık 1934 tarihinde İzmir'den postalanmış, okuyoruz:

(Mektup: 32)

"Babamız Mustafa Kemal Atatürk"e

Dün sabah saat yediyi onbeş geçe bir oğlum dünyaya geldi. Evlendiğim gündünberi, doğacak çocuğuma konacak adın sizin tarafınızdan seçilmesini ve takılmasını istiyordum. Bugün bu canımdan gelen dileğimi size bildirmek nasip oldu.

Duyduğum baba sevincine sizin de katılacağınızı ve oğluma isim babası olarak bir ad takmayı esirgemiyeceğinizi diler, bildireceğiniz adı sevinç ve sabırsızlıkla bekler, saygıyla ellerinizden öperim.

Oğlunuz

Cemil

D.D. Yolları İzmir -Halkapınar Atölyesi Muhasibi

(Çankaya Köşkü, Atatürk Arşivi, D: 87-1/244)

Bir mektup da Balıkesirden. Avcılar Klübü 1933 yılı Ocak ayının 22 sinde bir av düzenliyor. Şansları yaver gitmiş olmalı ki avladıkları avlar, boğazlarından gitmiyor. *"Bunları Gazimize hediye edelim"* diyorlar. Avlar, karda-kışta bir otomobile yükleniyor, doğru Ankara'ya, Çankaya Köşkü'ne getiriliyor. Bir mektupla Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliğine bırakılıyor. Mektup aynen şöyle:

(Mektup: 33)

Balıkesir

22.1.1933

Avcılar Klübü

UUlu Gazi Hazretlerine,

Avcılar Klübü avladığı avları, ulu kurtarıcı Gazimize takdim etmek bahtiyarlığına nail olmakla duyduğu sonsuz şükranlarını arzeyler.

Klüp Reisi

Behçet

(Çankaya Köşkü, Atatürk Arşivi, D: 86-1/137)

Fatma Hanım da kendi eliyle yaptığı şekerlemeleri takdim etmekten sevinç duyuyor, 9 Şubat 1930 tarihli mektubunda şunları yazıyor:

(Mektup: 34)

"Büyük Münci Gazi Hz. nin Huzur-u pâkine,

Kendi elimle yapmış olduğum Niğde mahsulatından kayısı ve armut şekerlemesinden bir kutu takdim ediyorum. Lütfen kabul buyurulmasını istirham eder, mübarek ellerinizden öperim.

(Çankaya Köşkü, Atatürk Arşivi, D: 86-1/184)

Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği, tabî gerekli şekilde teşekkürle mektupları cevaplandırıyor ve mektuplar numaralanarak arşive kaldırılıyordu. Bu tür mektuplardan biri de Sofya'dan postalanmıştı. Aprilov adında bir Bulgar vatandaşı, gönlünden kopan saygı ve sevgiyle bir damacana mastika'yı Atatürk'e gönderilmek üzere Sofyadaki Türk elçiliğine teslim etmişti. Mektupta şunlar yazıyordu:

(Mektup: 35)

Sofya: 8.11.1933

Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine,

Size karşı beslediğim hudutsuz saygı ve sevginin izharı için mütevazî bir hediyeye olmak üzere buradaki elçiliğiniz vasıtası ile 3.5 kilo Eski Zağra Mastikası'nı muhtevi bir damacana gönderdim.

Müstakbel büyük Türkiye'nin reisi olarak uzun yıllar hüküm sürmenizi ve bütün eserlerinizin başarıya ulaştığını görmekle her zaman şen olmanızı dilerim.

Bir fotoğrafınızla birlikte cevabınızı alacağımı ümit ediyorum.

St. R. Aprilov

Rue San-Stefano, 18

Sofya

(Çankaya Köşkü-Atatürk Arşivi, F: 1-86)

Sonuç:

Sonuç olarak diyebiliriz ki, Çankaya Köşkü-Atatürk Arşivinde yer alan, yurt içi ve yurt dışından Atatürk'e gönderilen mektuplar, Atatürk'e duyulan hayranlık ve sevginin canlı belgeleri olduğu kadar, pek çoğunun tarihî belge olarak da önemi büyüktür. Belge niteliğindeki bu mektupların bir an önce yayınlanması Atatürk'ü daha çok yüceltecektir.